

SĄD NAJWYŻSZY

Rzeczypospolitej Polskiej

Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego

Warszawa, dnia 19 listopada 2021 r.

W dniu 20 lipca 2021 r. Komisja Europejska opublikowała drugie sprawozdanie na temat praworządności w Unii Europejskiej [SWD (2021) 722 final]. Sprawozdanie z 2021 r., w świetle zapewnień jego autorów, zawierać ma analizę zmian, jakie zaszły od września 2020 r. a także pogłębioną ocenę problemów stwierdzonych w poprzednim raporcie, z uwzględnieniem skutków pandemii COVID-19.

Komisja Europejska podkreśla, że sprawozdanie stanowi najważniejszy element mechanizmu praworządności, który jest rocznym cyklem mającym wspierać praworządność i zapobiegać pojawieniu się lub eskalacji problemów. Podstawowym celem tego dokumentu ma być poprawa zrozumienia i zwiększenie świadomości, co do zaistniałych problemów. Służyć ma identyfikowaniu wyzwań w zakresie praworządności i pomagać państwom członkowskim w znalezieniu rozwiązań przy współpracy i wsparciu ze strony Komisji oraz innych państw członkowskich.

Te ambitne cele mają istotne znaczenie dla utrwalania i rozwijania jednej z podstawowych wartości całej Unii Europejskiej, jaką jest praworządność. Ich realizacja możliwa jest wyłącznie w warunkach dialogu oraz wymiany najlepszych praktyk. Wymaga również przekazywania rzetelnych informacji pozwalających zrozumieć specyficzną sytuację każdego państwa członkowskiego.

Rozdział dotyczący sytuacji w zakresie praworządności w Polsce zawiera twierdzenia wzbudzające polemikę, a miejscami niezgodne z faktami. Działając na podstawie art. 14 § 1 ustawy z dnia 8 grudnia 2017 r. (Dz.U. z 2021 r., poz. 1904) uznałam zatem za konieczne zaprezentowanie materiału kierowanego do opinii publicznej, w którym fragment Sprawozdania dotyczący ustrojowej roli Sądu Najwyższego oraz polskiego wymiaru sprawiedliwości opatrzony jest komentarzami. Zawierają one odniesienia do wybranych ustaleń i ocen zawartych w tym dokumencie.

Poczynione uwagi i zastrzeżenia stanowią wyraz zaangażowania w debatę na temat praworządności w tej sferze, w której Sąd Najwyższy pełni rolę organu nadzoru judykacyjnego nad działalnością sądów powszechnych i wojskowych w zakresie orzekania (art. 183 ust. 1 Konstytucji RP). Są jednocześnie odpowiedzią na zaproszenie Komisji Europejskiej do podjęcia aktywnej dyskusji nad sprawozdaniem przez odpowiednie organy władzy publicznej stosownie do ich roli instytucjonalnej.

Dr hab. Małgorzata Manowska
Pierwszy Prezes Sądu Najwyższego

KOMISJA
EUROPEJSKA

Bruksela, dnia 20.7.2021 r.
SWD(2021) 722 final

DOKUMENT ROBOCZY SŁUŻB KOMISJI

z komentarzami Sądu Najwyższego

**Sprawozdanie na temat praworządności z 2021 r.
Rozdział dotyczący sytuacji w zakresie praworządności w Polsce**

Towarzyszący dokumentowi:

**KOMUNIKAT KOMISJI DO PARLAMENTU EUROPEJSKIEGO, RADY,
EUROPEJSKIEGO KOMITETU EKONOMICZNO-SPOŁECZNEGO I
KOMITETU REGIONÓW**

Sprawozdanie na temat praworządności z 2021 r.

Sytuacja w zakresie praworządności w Unii Europejskiej

STRESZCZENIE

Reformy polskiego systemu wymiaru sprawiedliwości, w tym najnowsze wydarzenia, nadal stanowią źródło poważnego zaniepokojenia, o którym była już mowa w 2020 r.

Komentarz:

Organizacja i funkcjonowanie wymiaru sprawiedliwości nie znajduje się w zakresie kompetencji wyłącznych, dzielonych albo komplementarnych przekazanych przez państwa członkowskie Unii Europejskiej.

Art. 4 ust. 2 lit. j Traktatu o Funkcjonowaniu Unii Europejskiej (TFUE) brzmi w ten sposób, że wśród kompetencji dzielonych między UE a Państwo Członkowskie wymienia m.in. „przestrzeń sprawiedliwości”. Przepis ten nie może być jednak interpretowany w ten sposób, że obejmuje on swym znaczeniem organizację krajowego wymiaru sprawiedliwości.

TSUE w swym orzecznictwie podkreśla, że „choć organizacja wymiaru sprawiedliwości w państwach członkowskich należy do kompetencji tych ostatnich to przy wykonywaniu tej kompetencji państwa członkowskie mają obowiązek dotrzymywać zobowiązań wynikających dla nich z prawa Unii” (zob. wyrok TSUE (Wielka Izba) z 20 kwietnia 2021 r., Repubblika przeciwko Il-Prim Ministru, C-896/19, pkt 48). Zgodnie bowiem z art. 2 ust 2 TFUE jeżeli Traktaty przyznają Unii w określonej dziedzinie kompetencję dzieloną z Państwami Członkowskimi, Unia i Państwa Członkowskie mogą stanowić prawo i przyjmować akty prawnie wiążące w tej dziedzinie. Państwa Członkowskie wykonują swoją kompetencję w zakresie, w jakim Unia nie wykonała swojej kompetencji. Państwa Członkowskie ponownie wykonują swoją kompetencję w zakresie, w jakim Unia postanowiła zaprzestać wykonywania swojej kompetencji. Normy określające działalność UE w danej dziedzinie określonej jako dzielona muszą jednak mieć wyraźną podstawę traktatową i być wynikiem procesu stanowienia, a nie stosowania prawa.

TSUE w swym orzecznictwie podkreśla, że „choć organizacja wymiaru

Reformy przeprowadzone od 2015 r. zwiększyły wpływ władzy wykonawczej i ustawodawczej na system wymiaru sprawiedliwości ze szkodą dla niezależności sądów i niezawisłości sędziów i skłoniły Komisję do wszczęcia postępowania na podstawie art. 7 ust. 1 TUE, które jest nadal w toku.

Komentarz:

Poważna wada Sprawozdania polega na ogólnikowości formułowanych w nim tez. Rodzi to wrażenie manipulacji faktami oraz przedstawieniem zagadnień w sposób hasłowy, bez jakiegokolwiek omówienia określonego problemu w sposób analityczny.

Jako przykład można podać poważne nadużycie, które pojawia się już na samym początku dokumentu, gdzie wskazano, że „szereg aspektów reformy sądownictwa budzi poważne obawy dotyczące praworządności [...] kwestie te są głównym przedmiotem postępowania na podstawie art. 7 ust. 1 TUE” – tymczasem postępowanie dotyczy jedynie ściśle określonych aspektów reform, nie zaś ich całokształtu.

W kwietniu 2021 r. Komisja wniosła do Trybunału Sprawiedliwości sprawę przeciwko Polsce w związku z ustawą o sądownictwie, która podważa niezawisłość sędziów i jest niezgodna

z prawem UE. W lipcu 2021 r. Trybunał zarządził środki tymczasowe w tej sprawie. Tego samego dnia Trybunał Konstytucyjny orzekł, że zarządzenie przez Trybunał Sprawiedliwości środków tymczasowych w dziedzinie wymiaru sprawiedliwości jest niezgodne z Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej.

Komentarz:

W zakresie oceny kompetencji i granic instytucji unijnych, w tym TSUE, należy przykładowo wskazać wyrok Federalnego Trybunału Konstytucyjnego (RFN) z 30 czerwca 2009 (sygn. 2 BvE 2/081) czy orzeczenie z 21 czerwca 2016 r. (sygn. 2 BvR 2728/13).

Zakres kompetencji w zakresie stanowienia i stosowania prawa przekazanych instytucjom unijnym może i niekiedy musi podlegać ocenie przez krajowe organy sądownicze celem określenia wyraźnej granicy oraz zasad stosowania prawa. W Sprawozdaniu całkowicie pominięto te niuanse, a organizację wymiaru sprawiedliwości traktuje się w tym dokumencie w sposób szerszy niż wynikający z jej statusu jako kompetencji dzielonej między państwo członkowskie i instytucje unijne.

Również w lipcu 2021 r. Trybunał Sprawiedliwości orzekł, że system odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów w Polsce nie jest zgodny z prawem UE. Krajowa Rada Sądownictwa wciąż działa, pomimo zakwestionowania jej niezależności, a funkcjonowanie Sądu Najwyższego zostało dodatkowo zakłócone, w tym przez zmiany w ustawodawstwie. W maju 2021 r. Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził nieprawidłowości w procedurze mianowania członków Trybunału Konstytucyjnego.

W Polsce w dużej mierze wprowadzono ramy prawne i instytucjonalne dotyczące zapobiegania korupcji i jej zwalczania. Istnieją jednak zagrożenia w odniesieniu do skuteczności walki z korupcją na wysokim szczeblu, w tym ryzyko wywierania bezprawnego nacisku na ściganie korupcji w celach politycznych. W tym kontekście nadal istnieją obawy co do niezależności głównych instytucji odpowiedzialnych za zapobieganie korupcji i jej zwalczanie, zwłaszcza ze względu na podporządkowanie Centralnego Biura Antykorupcyjnego władzy wykonawczej oraz fakt, że Minister Sprawiedliwości jest zarazem Prokuratorem Generalnym. W latach 2018–2020 wdrożono specjalny rządowy program przeciwdziałania korupcji, choć nadal nie ukończono kluczowych zadań legislacyjnych. Nadal występują słabości strukturalne w odniesieniu do systemu ujawniania informacji majątkowych i działalności lobbingowej.

Jeżeli chodzi o wolność i pluralizm mediów, oczekuje się, że rząd przyjmie przepisy mające na celu transpozycję dyrektywy o audiowizualnych usługach medialnych, aby wzmocnić niezależność organów regulacyjnych ds. mediów. Do tej pory polski rynek mediów uważano za zróżnicowany, ale zainteresowane strony obawiają się negatywnych skutków przejęcia Polska Press przez przedsiębiorstwo państwowe Orlen. Choć organ ochrony konkurencji (UOKiK) wyraził zgodę na transakcję, polski Rzecznik Praw Obywatelskich zakwestionował tę decyzję, jako że organ ten nie zbadał, czy przejęcie spowoduje ograniczenie wolności prasy. Pojawiły się również obawy dotyczące projektu przepisów

podatkowych wymierzonych w niektóre grupy medialne, w środowisku uważanym za coraz mniej przyjazne dla mediów będących własnością zagranicznych właścicieli. Od 2020 r. środowisko zawodowe dziennikarzy podupadło – stosowane są postępowania sądowe w celu zastraszenia, coraz częściej zawodzi ochrona dziennikarzy, dochodzi też do aktów przemocy podczas protestów, w tym ze strony sił policyjnych.

Mechanizmy kontroli i równowagi wciąż pozostają pod znaczącą presją. Nadal stosuje się szybką ścieżkę przyjmowania ustaw, również poza kwestiami związanymi z pandemią COVID-19, w tym w odniesieniu do reform strukturalnych wymiaru sprawiedliwości, bez konsultacji z interesariuszami lub z konsultacjami o ograniczonym zakresie. Niektóre środki wprowadzone przez rząd w 2020 r. w celu zaradzenia pandemii COVID-19 zostały uznane przez sądy w indywidualnych sprawach za niezgodne z prawem. Rzecznik Praw Obywatelskich w dalszym ciągu odgrywa zasadniczą rolę strażnika praworządności. W wyniku orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego dalsze wykonywanie głównych uprawnień przez Rzecznika Praw Obywatelskich po zakończeniu kadencji ustało w lipcu 2021 r. Prace trwające w parlamencie zmierzają obecnie do powołania nowego Rzecznika Praw Obywatelskich, z poparciem wszystkich partii. Przestrzeń społeczeństwa obywatelskiego, choć nadal prężna, ucierpiała jeszcze bardziej z powodu ogólnych problemów dotyczących praw kobiet oraz ataków na grupy LGBTI.

I. SYSTEM WYMIARU SPRAWIEDLIWOŚCI

Polski system wymiaru sprawiedliwości dzieli się na sądownictwo administracyjne i powszechne. Naczelny Sąd Administracyjny i 16 sądów administracyjnych sprawują kontrolę nad działalnością administracji publicznej, w tym zgodnością z ustawami uchwał organów samorządu terytorialnego i aktów normatywnych terenowych organów administracji rządowej. Sądownictwo powszechne, nad którym nadzór sprawuje Sąd Najwyższy, jest trójstopniowe i obejmuje: 11 sądów apelacyjnych, 46 sądów okręgowych i 318 sądów rejonowych. Sędziów powołuje Prezydent RP na wniosek Krajowej Rady Sądownictwa. Trybunał Konstytucyjny, który orzeka w szczególności w sprawach zgodności ustawodawstwa z Konstytucją, składa się z 15 sędziów wybieranych przez Sejm na 9-letnią kadencję. Zgodnie z Konstytucją Krajowa Rada Sądownictwa ma za zadanie stać na straży niezależności sądów i niezawisłości sędziów. Szczególną cechą polskiej prokuratury, która nie wchodzi w skład niezależnego sądownictwa, jest fakt, że funkcję Prokuratora Generalnego i Ministra Sprawiedliwości pełni ta sama osoba. Konstytucja przewiduje możliwość samoregulacji praktyki zawodowej adwokatów i radców prawnych.

Niezależność

Postrzegany przez opinię publiczną i przedsiębiorstwa poziom niezależności sądów i niezawisłości sędziów jest niski i stale się pogarsza. Podczas gdy w 2021 r. 29 % ogółu społeczeństwa postrzegало niezależność sądów i niezawisłość sędziów jako „dobrą lub bardzo dobrą”, pogląd ten podzielało zaledwie 18 % przedsiębiorstw.

Komentarz:

Uwagi krytyczne wzbudza fakt, że źródła podane w raporcie mają w przeważającej większości pochodzenie publicystyczne i nie są właściwe dla rzetelnego opracowania analitycznego służb prawnych organów publicznych, nie mówiąc nawet o opracowaniu naukowym.

Należy z przykrością stwierdzić, że w kilku miejscach przytoczone dane ujawniają błędy w analizie a nawet manipulację danymi statystycznymi. W Polsce podzielana przez społeczeństwo, niska ocena wymiaru sprawiedliwości występuje od wielu lat i była nawet niższa niż przytaczane wyniki badań. Niskie oceny przez polskie społeczeństwo wymiaru sprawiedliwości odnotowywano na początku lat dwutysięcznych (np. w 2005 r. ocenę pozytywną podzielało 22%

badanych a źle 69%). Wszystkie analizy ujawniają również to, że w głównej mierze opinia publiczna o wymiarze sprawiedliwości kształtowana jest przez media (co najmniej w 60%) nie zaś na podstawie analizy kryteriów praworządności.

W ciągu ostatnich pięciu lat postrzeganie niezależności stale się pogarszało – zarówno wśród ogółu społeczeństwa, jak i wśród przedsiębiorstw. Podobnie jak w ubiegłym roku debata publiczna na temat sądownictwa nadal przebiega w atmosferze silnych napięć.

Komentarz:

Sprawozdanie zawiera oceny przedstawione tendencyjnie. W dokumencie tym nie uwzględniono racji obu stron sporu prawno-politycznego w Polsce toczącego się wokół zmian w wymiarze sprawiedliwości.

Źródła wiedzy o faktach podlegających ustaleniom w Sprawozdaniu mają charakter materiałów prasowych i powierzchnowych przekazów medialnych. W sprawozdaniu nigdzie nie podano treści ustanowionych przepisów prawa, w tym poddawanych tak jednostronnej ocenie i krytyce, ale wyłącznie oceny formułowane w mediach. W sprawozdaniu oceniając respektowanie praworządności posłużono się pojęciem "atmosfery silnych napięć", która pojawia się w debacie publicznej dotyczącej sądownictwa. Kwestia ta nie ma nic wspólnego z oceną przestrzegania wymogów legalizmu i państwa

prawnego. Niekiedy pełen napięć dyskurs publiczny jest elementem państwa demokratycznego i może być wynikiem również silnych, emocjonalnych wystąpień obu stron sporu politycznego oraz wspomnianego już zaangażowania publicznego części środowiska prawniczego (w tym sędziowskiego), które wykracza poza tradycyjną rolę wstrzemięźliwości w wypowiedziach publicznych – co nie zostało dostrzeżone w sprawozdaniu.

Jeżeli chodzi o kampanię oszczerstw prowadzoną w 2019 r. przeciwko sędziom, którzy otwarcie krytykowali reformy wymiaru sprawiedliwości, do tej pory nie pojawiły się żadne orzeczenia sądowe.

Komentarz:

Przedstawianie oceny niezależności sądów przez pryzmat badań opinii publicznej jest całkowicie niemiarodajne i nie ma nic wspólnego z normatywnymi kryteriami praworządności.

W dokumencie wymienia się "kampanię oszczerstw" przeciwko sędziom z roku 2019. Brak jest jednak jakichkolwiek informacji o wypowiedziach osób ze świata polityki, nauki i sądownictwa atakujących osoby pełniące naczelne funkcje w organach wymiaru sprawiedliwości oraz w Trybunale Konstytucyjnym, co na równi należy ocenić jako „kampanię oszczerstw”. W Sprawozdaniu przyznano, że postępowanie w tych sprawach toczy się. Nie wspomniano jednak, że

wypowiedzi wskazane jako „oszczerstwa” nie stały się przedmiotem pozwów ze strony ewentualnych poszkodowanych. Poza tym, kwestia ta nie ma zastosowania do oceny przestrzegania reguł praworządności w kontekście normatywnym, co najwyżej dotyczy dyskusji o granicach wolności słowa.

Reformy wymiaru sprawiedliwości zapoczątkowane w listopadzie 2015 r. są w dalszym ciągu wcielane w życie. Reformy te przeprowadzono w drodze ponad 30 ustaw dotyczących całej struktury organizacyjnej wymiaru sprawiedliwości, w tym Trybunału Konstytucyjnego, Krajowej Rady Sądownictwa, Sądu Najwyższego, sądów powszechnych, sądów administracyjnych i prokuratury. Szereg aspektów reformy sądownictwa budzi poważne obawy dotyczące praworządności, w szczególności niezależności sądów i niezawisłości sędziów.

Komentarz:

W Sprawozdaniu zasadę praworządności oraz wzajemne uprawnienia władzy sądowniczej zdaje się rozumieć – w zależności od kontekstu i jak się wydaje instrumentalnej potrzeby argumentacyjnej – raz według zasady „Rechtsstaat” innym razem stosownie do koncepcji „Rule of law”.

W kontynentalnej kulturze prawnej funkcjonuje zasada „państwa prawnego”, którą odróżnia się od mającej swe źródło w anglosaskiej kulturze prawnej zasady „rządów prawa” (rule of law). Mają one częściowo wspólne znaczenie, w innych kwestiach jednak diametralnie się różnią. Z ogółu przedstawionych treści zdaje się wynikać przypisywanie bardzo szerokiego zakresu znaczenia tej nazwy, które częściowo obce jest dotychczasowemu jej definiowaniu w

nauce prawa i kontynentalnej tradycji prawnej. Niektóre kwestie poruszane w Sprawozdaniu nie dotyczą jednak sensu stricto praworządności. Jakikolwiek sprawozdanie, czy też raport o stanie praworządności powinien być ograniczony jedynie do tych kwestii, analizowanych przede wszystkim w płaszczyźnie normatywnej. Odwoływanie się bowiem do sfery faktycznej narażone jest na subiektywne i ideologiczne oceny i skutkuje pomieszczeniem przestrzeni faktu i normy – co w istocie uniemożliwia zarówno rzeczywistą kontrolę i ocenę mechanizmów praworządności jak i zaburza możliwość wypracowania jakiegokolwiek wspólnego stanowiska.

Kwestie te są głównym przedmiotem postępowania na podstawie art. 7 ust. 1 TUE wszczętego przez Komisję i nadal trwającego w Radzie. Również Parlament Europejski ponownie wyraził swoje obawy w związku z sytuacją w zakresie praworządności w Polsce w drodze rezolucji. Ochrona niezależności sądów i niezawisłości sędziów w Polsce jest przedmiotem jednego z zaleceń skierowanych do tego państwa w kontekście europejskiego semestru w 2020 r., które wciąż wymaga działań.

Komentarz:

Takie sformułowanie budzi zastrzeżenia, skoro „zalecenia” nie są źródłem prawa unijnego i nie wiążą Państwa Członkowskiego.

Tymczasem polski rząd otwarcie przeciwstawił się wiążącemu charakterowi postanowienia w sprawie środków tymczasowych wydanego przez Trybunał Sprawiedliwości w dniu 21 maja 2021 r. w sprawie wniesionej przeciwko Polsce za naruszenie unijnego prawa ochrony środowiska.

Trybunał Sprawiedliwości doprecyzował wymogi prawa Unii dotyczące niezależności sądów i niezawisłości sędziów w kontekście polskim.

Komentarz:

Za wysoce niepokojące należy uznać to, że w Sprawozdaniu zawarto wprost informacje, że Trybunał Sprawiedliwości UE działa pozatraktatowo. Nie można bowiem zgodzić się na to, że sąd w procesach stosowania prawa doprecyzowuje kryteria normatywne.

TSUE nie może tworzyć żadnych innych regulacji pozatraktatowych i nie w taki sposób należy interpretować orzecznictwo tej instytucji Unii. Instytucje unijne muszą działać w granicach swych kompetencji.

W dniu 2 marca 2021 r. Trybunał Sprawiedliwości wydał wyrok w postępowaniu prejudycjalnym, wyjaśniający wymogi prawa Unii w odniesieniu do powołań sędziów do Sądu Najwyższego, które miały miejsce w 2018 r. Trybunał Sprawiedliwości pozostawił ostateczną ocenę sądowi odsyłającemu, jednak uznał, że kolejne nowelizacje polskiej ustawy o Krajowej Radzie Sądownictwa, których skutkiem było zniesienie skutecznej kontroli sądowej nad decyzjami tej rady dotyczącymi przedstawiania Prezydentowi RP kandydatów na stanowisko sędziego Sądu Najwyższego, mogą naruszać prawo Unii. W tym zakresie Trybunał zauważył, że z uwagi na decydującą rolę Krajowej Rady Sądownictwa w procedurze powoływania sędziów w Polsce jej stopień niezależności jest istotny dla zapewnienia niezależności sądów i niezawisłości sędziów, wskazując, że niezależność Krajowej Rady Sądownictwa może budzić wątpliwości. W dniu 6 maja 2021 r. Naczelny Sąd Administracyjny wykonał powyższy wyrok Trybunału Sprawiedliwości, orzekając, że w procedurze powoływania sędziów obecna Krajowa Rada Sądownictwa nie zapewnia wystarczających gwarancji niezależności od władzy wykonawczej i ustawodawczej, a w

rezultacie uchwały tej rady stanowiące podstawę powołania do Izby Karnej i Izby Cywilnej Sądu Najwyższego w 2018 r. zostają uchylone.

Komentarz:

Wypada jedynie odesłać – przykładowo – do wyroku NSA z 6 maja 2021 r., sygn. UU GOK 2/18, w którym nie pada takie stwierdzenie, a przyczyna uchylenia była inna. Dodatkowo wypada przypomnieć, że wszystkie orzeczenia NSA dotyczyły jednej sprawy, ale nie zostały połączone do łącznego rozpoznania. Stąd pozorność określenia „szeregu innych polskich sądów”.

Błędem merytorycznym jest wskazanie, że „Naczelny Sąd Administracyjny wykonał [...] wyrok Trybunału Sprawiedliwości, orzekając, że w procedurze powoływania sędziów obecna Krajowa Rada Sądownictwa nie zapewnia wystarczających gwarancji niezależności od władzy wykonawczej i ustawodawczej”.

Kilka dodatkowych wniosków o wydanie orzeczeń prejudycjalnych złożonych przez różne sądy polskie w związku z reformami wymiaru sprawiedliwości z 2017 i 2018 r. nadal oczekuje na rozpatrzenie przez Trybunał Sprawiedliwości. W dniu 15 lipca 2021 r., w ramach wszczętego przez Komisję postępowania w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego, Trybunał Sprawiedliwości orzekł, że system odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów w Polsce nie jest zgodny z prawem UE. Trybunał Sprawiedliwości stwierdził mianowicie, że Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego nie zapewnia niezbędnych gwarancji niezawisłości i bezstronności i nie jest chroniona przed bezpośrednimi lub pośrednimi wpływami polskiej władzy ustawodawczej i wykonawczej.

Trybunał krytycznie odniósł się do procedury powoływania sędziów do Sądu Najwyższego, w tym członków Izby Dyscyplinarnej, jako determinowanej przez Krajową Radę Sądownictwa – organ, którego niezależność może budzić uzasadnione wątpliwości – podkreślając również, że izba ta składa się wyłącznie z nowo powołanych sędziów, którzy nie zasiadali dotąd w Sądzie Najwyższym, i cieszy się szerokim zakresem autonomii.

Komentarz:

Za zdumiewające należy uznać to, że w Sprawozdaniu jako kryterium oceny niezależności i niezawisłości sędziowskiej podano doświadczenie orzecznicze.

W żadnej mierze miernik ten nie stanowi przesłanki do oceny niezależności i niezawisłości, w szczególności na poziomie Sądu Najwyższego jako „sądu prawa”. Podważałoby to inne nominacje sędziowskie, np. osób, które powołane zostały do judykatury z innych zawodów prawniczych lub nauki. W doktrynie zauważa się, że

określony poziom migracji między zawodami prawniczymi lub nauką a praktyką prawa jest pożądanym z uwagi na wartości państwa prawa i dodatkowo uelastycznia kadry wymiaru sprawiedliwości, w tym służbę sędziowską, co przeciwdziała petryfikacji np. zwyczajów interpretacyjnych.

W dniu 31 marca 2021 r. Komisja podjęła decyzję o wniesieniu sprawy przeciwko Polsce do Trybunału Sprawiedliwości w związku z obawami dotyczącymi ustawy o sądownictwie z grudnia 2019 r. Komisja uważa, że kwestionowane polskie przepisy naruszają niezawisłość polskich sędziów i stanowią naruszenie art. 19 ust. 1 TUE i pierwszeństwa prawa Unii. Ustawa uniemożliwia polskim sądom, w tym pod groźbą postępowania dyscyplinarnego, bezpośrednie stosowanie prawa Unii chroniącego niezależność sądów i niezawisłość sędziów, jak również kierowanie pytań prejudycjalnych do Trybunału Sprawiedliwości. Ponadto Izba Dyscyplinarna Sądu Najwyższego, której niezależność nie jest gwarantowana, nadal podejmuje decyzje mające bezpośredni wpływ na sędziów i sposób sprawowania przez nich funkcji.

Komentarz:

Należy koniecznie zaznaczyć, że ten zakres działania Izby nie został objęty orzeczeniem TSUE z dn. 15.07.2021 r., sygn. C-791/19.

W Sprawozdaniu zawarto również nieprawdziwe twierdzenie odnośnie do funkcjonowania Izby Dyscyplinarnej SN, która orzeka jedynie w sprawach dotyczących uchylenia sędziom immunitetu w razie uzasadnionego podejrzenia popełnienia przestępstwa lub deliktu dyscyplinarnego.

Do tych postępowań wyrok TSUE się nie odnosi.

Dotyczy to spraw takich jak uchylenie immunitetu sędziów w celu pociągnięcia ich do odpowiedzialności karnej lub zatrzymania ich, a następnie tymczasowe zawieszenie w czynnościach służbowych i obniżenie wynagrodzenia. Sama perspektywa postępowań prowadzonych przeciwko nim przez organ, którego niezależność nie jest zagwarantowana, ma dla sędziów „efekt mrożący” i może wpływać na ich niezawisłość. To poważnie szkodzi niezależności sądów i niezawisłości sędziów w Polsce, skutecznej ochronie sądowej obywateli w Polsce oraz całemu porządkowi prawnemu UE. Polski rząd uważa, że Komisja przekracza swoje kompetencje wynikające z Traktatu, i odrzuca stanowisko, które Komisja przyjęła w postępowaniu w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego. Komisja zwróciła się do Trybunału Sprawiedliwości o wydanie środków tymczasowych w celu zawieszenia czynności orzeczniczych Izby Dyscyplinarnej w odniesieniu do sędziów, w szczególności w zakresie uchylenia immunitetu sędziowskiego, aby uniknąć poważnej i nieodwracalnej szkody dla niezależności sądów i niezawisłości sędziów oraz porządku prawnego UE. W dniu 14 lipca 2021 r. wiceprezes Trybunału Sprawiedliwości wydała postanowienie w przedmiocie środków tymczasowych w sprawie C-204/21 R, w pełni przychylając się do wniosku Komisji.

Europejski Trybunał Praw Człowieka, zaangażowany w szereg spraw związanych z funkcjonowaniem polskiego systemu wymiaru sprawiedliwości, uznał, że powołanie do Trybunału Konstytucyjnego w 2015 r. doprowadziło do naruszenia wymogu „sądu ustanowionego na mocy ustawy”.

Komentarz:

W Sprawozdaniu konsekwentnie deprecjonuje się rolę i status polskiego Trybunału Konstytucyjnego. Działanie takie stanowi kolejny przykład naruszenia zasady partnerstwa Państw Członkowskich (i ich organów) a instytucji unijnych (art. 4 TUE).

W orzecznictwie ETPC wątpliwości nie dotyczą każdego orzeczenia, ale tylko tych składów polskiego sądu konstytucyjnego, w których orzekali sędziowie powołani do Trybunału Konstytucyjnego w latach 2015/16. Za przejaw wyjątkowego nadużycia wypada także uznać wymienienie orzeczeń TK wydanych odnośnie do procedury powołań sędziowskich w sprawach P 22/19, U 2/20, Kpt 1/20, K 5/20, K 2/20, P 13/19 wyłącznie w przypisie nr 33, nie zaś w treści głównej dokumentu, w której wyjaśnia się konstytucyjne racje i prawidłowość tych orzeczeń.

W lutym 2021 r. Europejski Trybunał Praw Człowieka poinformował, że obecnie toczy się przed nim 27 spraw, w których poruszane są różne kwestie związane z reformami wymiaru sprawiedliwości z 2017 i 2018 r. Dotychczas w 21 z wniesionych spraw do polskiego rządu skierowano wezwanie. W dniu 7 maja 2021 r. Europejski Trybunał Praw Człowieka orzekł, że ława, w skład której wchodził sędzia powołany na stanowisko sędziowskie, które zostało już obsadzone przez władzę ustawodawczą w latach 2011–2015, nie stanowiła „sądu ustanowionego na mocy ustawy”. Te nieprawidłowości w procedurze powoływania sędziów do Trybunału Konstytucyjnego przytoczono jako poważny problem w uzasadnionym wniosku przyjętym przez Komisję w ramach procedury przewidzianej w art. 7 ust. 1 TUE. Trybunał Konstytucyjny uznał to orzeczenie za „nieistniejące”. W dniu 29 czerwca 2021 r. Europejski Trybunał Praw Człowieka wydał wyrok w sprawie przedwczesnego usunięcia przez Ministra Sprawiedliwości sędziów ze stanowisk wiceprezesów sądów powszechnych. Trybunał podkreślił znaczenie zapewnienia niezależności sądów i niezawisłości sędziów oraz przestrzegania zasady uczciwości proceduralnej w sprawach dotyczących kariery zawodowej sędziów oraz orzekł, że ponieważ przedwczesne usunięcie tych sędziów ze stanowisk wiceprezesów sądów nie zostało uzasadnione ani zbadane przez sąd powszechny ani inny organ wykonujący funkcje sędziowskie, bez poważnej przyczyny braku kontroli sądowej, Polska naruszyła prawo do sądu.

Wątpliwości dotyczące niezależności i legitymacji Trybunału Konstytucyjnego wyrażone przez Komisję w postępowaniu na podstawie art. 7 ust. 1 TUE nadal nie zostały rozwiązane.

Ilustruje to także wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 7 maja 2021 r. W 2020 r. Rzecznik Praw Obywatelskich nadal wyrażał wątpliwości dotyczące funkcjonowania i legitymacji Trybunału Konstytucyjnego, w tym w odniesieniu do zmian dokonanych w wyznaczonych już składach orzekających oraz oddalania wniosków o wyłączenie sędziów z uwagi na ich rzekomy brak bezstronności lub kwestionowany status.

Również Rada Europy wyraziła podobne wątpliwości. Tymczasem do Trybunału Konstytucyjnego nadal trafiają sprawy dotyczące reform wymiaru sprawiedliwości, nie tylko z powództwa Prezesa Rady Ministrów, Marszałka Sejmu, Krajowej Rady Sądownictwa i nowo utworzonej Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego, ale także innych (nowo powołanych) sędziów Sądu Najwyższego oraz nowo mianowanej pierwszej prezes Sądu Najwyższego. Trzy sprawy wszczęte w Trybunale Konstytucyjnym przez Prokuratora Generalnego, Prezesa Rady Ministrów oraz grupę posłów na Sejm mają na celu ocenę zgodności z Konstytucją postanowień Traktatów UE oraz stwierdzenie nadrzędności Konstytucji RP nad prawem Unii. Komisja wyraziła swoje zaniepokojenie wnioskiem złożonym przez Prezesa Rady Ministrów, ponieważ zakwestionowano w nim podstawowe zasady prawa Unii, w szczególności pierwszeństwo prawa UE. Pomimo wyraźnego orzecznictwa Trybunału Sprawiedliwości Trybunał Konstytucyjny wskazał już w obiter dictum, że Trybunał Sprawiedliwości nie ma kompetencji do wydawania orzeczeń w odniesieniu do systemów wymiaru sprawiedliwości państw członkowskich. Pomimo powyższych obaw Trybunał Konstytucyjny wydał orzeczenia mające znaczący wpływ zarówno na jednostki, jak i na ramy instytucjonalne. W szczególności, odpowiednio w dniach 22 października 2020 r. i 15 kwietnia 2021 r., Trybunał Konstytucyjny wydał orzeczenia dotyczące prawa do aborcji i sytuacji Rzecznika Praw Obywatelskich. Orzeczenia te wywołały ostrą krytykę w Polsce i poza jej granicami. Ponadto w dniu 14 lipca 2021 r. – po wydaniu przez wiceprezes Trybunału Sprawiedliwości postanowienia w przedmiocie środków tymczasowych – Trybunał Konstytucyjny orzekł, że art. 4 ust. 3 akapit drugi TUE w związku z art. 279 TFUE jest niezgodny z Konstytucją w zakresie, w jakim skutkuje obowiązkiem Polski polegającym na przestrzeganiu postanowień o środkach tymczasowych wydanych przez Trybunał Sprawiedliwości, które wpływają na kształt ustroju i funkcjonowanie polskich sądów oraz postępowanie przed takimi sądami. W publicznym oświadczeniu Komisja wyraziła głębokie zaniepokojenie orzeczeniem Trybunału Konstytucyjnego.

Komentarz:

Jest co najmniej wątpliwe z punktu widzenia oceny respektowania w danym kraju członkowskim zasady praworządności jest analizowanie problematyki praw mniejszości seksualnych lub dopuszczalnych warunków przerywania ciąży.

W kontekście tego fragmentu Sprawozdania należy jedynie poprzestać na uwadze, że materia ta nie dotyczy kwestii praworządności i w ogóle nie powinna podlegać analizie w Sprawozdaniu jako wewnętrzna sprawa państwa członkowskiego.

W skład Krajowej Rady Sądownictwa nadal wchodzi głównie sędziowie powołani według klucza politycznego.

Komentarz:

Nie można zgodzić się z twierdzeniem, które zostało zawarte w Sprawozdaniu, że: "w skład Krajowej Rady Sądownictwa nadal wchodzi głównie sędziowie powołani według klucza politycznego".

Zdanie to nie jest poparte żadną metodologią badawczą. Zostało sformułowane przy braku porównania z polską Konstytucją czy regulacjami obowiązującymi w innych państwach członkowskich odnośnie do organów uczestniczących w procesie powoływania sędziów i stojących na straży niezależności i niezawisłości sądownictwa. W istocie uderza w suwerenność Państwa Członkowskiego, bowiem deprecjonuje jego organ konstytucyjny w rażący sposób naruszając art. 4 ust. 2 TUE.

Przypomina się, że w wyniku reformy sądownictwa z 2018 r. zmieniono procedurę powoływania sędziów-członków Krajowej Rady Sądownictwa (KRS).

Komentarz:

W tym kontekście można wskazać, że gdyby argumenty przedstawione w Sprawozdaniu dotyczące powoływania członków KRS czy sędziów w Polsce po zmianie ustawy o KRS były powszechnie wiążące w zakresie kryteriów oceny niezależności i niezawisłości, to zarówno sędziowie TSUE i ETPCz nie sprawowałyby funkcji zgodnie z prawem, bowiem są oni powoływani stricto w oparciu o procedury polityczne.

Skoro zatem powołanie i procedura są zgodne z zasadą praworządności na poziomie UE i Rady Europy, to nie są one mniej zgodne w przypadku Państw Członkowskich, które stosują jeszcze bardziej rygorystyczne zasady w tym względzie. Wypada również zauważyć, że w Polsce wybór dokonywany przez organ polityczny dotyczy też Rzecznika Praw Obywatelskich, Prezesa NBP i innych organów konstytucyjnych. Wybór przez demokratyczny parlament zapewnia legitymację demokratyczną, której Komisja nie posiada. Celem

wyjaśnienia zasad wyboru Krajowej Rady Sądownictwa wypada jedynie przywołać literalne brzmienie art. 187 Konstytucji, który stanowi, że prócz osób z urzędu będących jej członkami (art. 187 ust. 1 pkt 1 Konstytucji) w jej skład wchodzi piętnastu członków wybranych spośród sędziów Sądu Najwyższego, sądów powszechnych, sądów administracyjnych i sądów wojskowych zaś ustrój, tryb działania i pracy KRS określa ustawa (art. 187 ust. 4 Konstytucji). Również w literaturze przyznaje się, że „ustrojodawca nie określił bliżej zasad i trybu ich wyboru”. W art. 187 ust. 1 pkt 3 Konstytucji – odnośnie do posłów i senatorów – wskazano organ wybierający (odpowiednio: Sejm i Senat), ale nie oznacza to, że osoby, o których mowa w art. 187 ust. 1 pkt 2 Konstytucji mają być wybierani przez środowisko sędziowskie. Interpretacja taka byłaby sprzeczna z podstawową zasadą wykładni językowej, która nie pozwala dodawać do tekstu normatywnego wyrażenia, które w nim nie występują. Brak wskazania podmiotu dokonującego wyboru członków wybranych spośród sędziów Sądu Najwyższego, sądów powszechnych, sądów administracyjnych i sądów wojskowych w brzmieniu art. 187 ust. 1 pkt 2 Konstytucji oznacza, że zgodnie z art. 187 ust. 4 Konstytucji ustrój (w tym tryb wyboru członków) KRS powierzono ustawodawcy, który może odpowiednio go modyfikować, z zachowaniem standardu niezależności i niezawisłości zasiadających w nim sędziów.

W wyroku z dnia 2 marca 2021 r., w następstwie odesłania prejudycjalnego Sądu Najwyższego, Trybunał Sprawiedliwości powtórzył, że aby udział Krajowej Rady Sądownictwa w procesie powoływania sędziów przez organy polityczne przyczyniał się do obiektywizacji tego procesu, sam ten organ musi być wystarczająco niezależny od władzy ustawodawczej i wykonawczej oraz od organu, dla którego wydaje opinię. W dniu 6 maja 2021 r. Naczelny Sąd Administracyjny orzekł, że obecna KRS nie zapewnia wystarczających gwarancji niezależności od władzy wykonawczej i ustawodawczej w procedurze powoływania sędziów. Pomimo poważnych obaw wyrażanych również przez szereg innych polskich sądów wskazujących na brak niezależności, KRS nadal proponuje Prezydentowi RP kandydatów na sędziów, którzy są systematycznie powoływani.

W latach 2020 i 2021 KRS wydała jedną uchwałę w celu ochrony niezawisłości polskiego sędziego, a mianowicie wyraziła poparcie dla członka Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego, odmawiając jednocześnie wyrażenia podobnego poparcia dla sędziów, przeciwko którym toczyły się postępowania przygotowawcze prowadzone przez prokuraturę w tym samym okresie. KRS wydała ponadto oświadczenia popierające niektóre aspekty reform wymiaru sprawiedliwości krytykowanych przez Komisję.

Komentarz:

Nieprawdziwe jest także twierdzenie zamieszczone w Sprawozdaniu, że w „latach 2020 i 2021 KRS wydała jedną uchwałę w celu ochrony niezawisłości polskiego sędziego”.

Nawet pobieżna analiza uchwał KRS tylko z roku 2021 wskazuje, że organ ten nie zawsze podziela stanowisko większości parlamentarnej oraz, że występuje w obronie sędziów.

Sąd Najwyższy, po zmianach w 2020 r., był przedmiotem dalszych reform dotyczących jego funkcjonowania. W dniu 1 kwietnia 2021 r. Prezydent RP podpisał ustawę z dnia 30 marca 2021 r. o zmianie ustawy o Sądzie Najwyższym. W nowej ustawie obniżono wymagania dotyczące kworum sędziów przy wyborze kandydatów na stanowisko Prezesa Izby i pozwolono Prezydentowi RP na powołanie „p.o.” Prezesa Izby, jeżeli takie wymagania nie są spełnione.

Komentarz:

Sprawozdanie pełne jest twierdzeń nieostrych, wyrażen publicystycznych a nawet nieścisłości. Nieufność wzbudza redakcja dokumentu, która polega na zamieszczaniu informacji ogólnych, o charakterze publicystycznym lub popularyzatorskim, bez jakiegokolwiek ich analizy przy jednoczesnym syntetycznym referowaniu stanowiska organów Państwa Polskiego w przypisach.

W Sprawozdaniu zawarto nieprawdziwe twierdzenie, że w w/w „ustawie obniżono wymagania dotyczące kworum sędziów przy wyborze kandydatów na stanowisko Prezesa Izby i pozwolono Prezydentowi RP na powołanie „p.o.” Prezesa Izby, jeżeli takie wymagania nie są spełnione”. W ustawie tej kworum potrzebne do wyboru kandydata na Prezesa Izby pozostawiono bez zmian. Wprowadzono jedynie rozwiązanie awaryjne, które umożliwia wybór kandydata mimo braku takiej możliwości w pierwszym terminie z uwagi na brak wymaganego

kworum. Jest to rozwiązanie gwarancyjne, przeciwdziałające możliwości paraliżowania pracy kolegialnych organów samorządu sędziowskiego przy pomocy pozaprawnych działań obstrukcyjnych. Podobną funkcję ma wprowadzenie p.o. Prezesa Izby, który ma obowiązek jak najszybszego przeprowadzenia wyboru 3 kandydatów wybranych przez zgromadzenie sędziów izby Sądu Najwyższego (stosownie do wymogu z art. 15 § 2 ustawy o SN).

Ponadto w ustawie przyznano Pierwszemu Prezesowi Sądu Najwyższego kontrolę nad posiedzeniami połączonych Izb Sądu Najwyższego zebranych w celu rozstrzygnięcia zagadnienia prawnego, zwoływanymi albo przez Pierwszego Prezesa z własnej inicjatywy, albo na wniosek m.in. Prokuratora Generalnego lub Rzecznika Praw Obywatelskich. W drodze nowej ustawy zmieniono również zasady dotyczące procedury skargi nadzwyczajnej, wydłużając o 2 lata termin na wnoszenie skarg nadzwyczajnych w odniesieniu do wszystkich orzeczeń wszystkich polskich sądów, które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r.

Komentarz:

Ten fragment Sprawozdania symbolicznie ukazuje wszystkie wady tego dokumentu, jak również formuły przyjętej w nim analizy. Twierdzenia te nie zostały umocowane żadną argumentacją, w tym analizą obowiązujących przepisów prawa.

Gdyby powyższą ocenę sformułowano po zapoznaniu się z treścią art. 115 § 1-2 ustawy o SN, ustalono by, że ustawodawca zawarł szereg regulacji zapewniających bezpieczne stosowanie instytucji skargi nadzwyczajnej, która ma na celu zapewnienie zgodności orzecznictwa sądów powszechnych z Konstytucją. Potrzebę taką od dawna artykułował Trybunał Konstytucyjny. Ustawa o SN określa klarowne granice czasowe na wniesienie skargi oraz inne instytucjonalne gwarancje. Możliwość wniesienia skargi dotyczącej prawomocnych orzeczeń kończących postępowanie w sprawach,

które uprawomocniły się po dniu 17 października 1997 r. ograniczono do 6 lat od dnia wejścia w życie ustawy o Sądzie Najwyższym (art. 115 § 1 ustawy o SN). Co więcej, w tych sprawach skargę wnieść mogą wyłącznie Prokurator Generalny i Rzecznik Praw Obywatelskich (art. 115 § 1a ustawy o SN).

Ustawodawca zastrzegł także, że jeżeli zaskarżone orzeczenie wywołało nieodwracalne skutki prawne, a skarga jest zasadna, w szczególności jeżeli od dnia uprawomocnienia się zaskarżonego orzeczenia upłynęło 5 lat, a także jeżeli uchylene orzeczenie naruszyłoby międzynarodowe zobowiązania Rzeczypospolitej Polskiej, Sąd Najwyższy ogranicza się do formalnego stwierdzenia wydania zaskarżonego orzeczenia z naruszeniem prawa oraz wskazania okoliczności, z powodu których wydał takie rozstrzygnięcie (art. 115 § 2 ustawy o SN).

Ponadto, zgodność przesłanek skargi nadzwyczajnej ze standardami EKPCz była kilkakrotnie przedmiotem kontroli ze strony Sądu Najwyższego, m.in. w sprawie I NsNc 22/20, I NsNc 57/20 oraz I NsNc 89/20. W orzeczeniach tych SN wykazał zgodność skargi ze standardami pewności prawa sprecyzowanymi w orzecznictwie ETPCz. Ponadto przesłanki kontroli nadzwyczajnej są zawsze stosowane ściśle a skargi są uwzględniane jedynie po spełnieniu przesłanki funkcjonalnej wskazującej na konieczność wzruszenia prawomocnego orzeczenia dla zapewnienia zgodności z zasadą demokratycznego państwa prawnego. Sprawozdanie w tym względzie pomija wykształconą już praktykę stosowania prawa.

Rzecznik Praw Obywatelskich i Naczelna Rada Adwokacka wyrazili krytyczne opinie na temat nowej ustawy, podkreślając, że będzie ona dalej naruszać niezależność Sądu Najwyższego. Obecna pierwsza prezes Sądu Najwyższego, mianowana – jak podano w sprawozdaniu z zeszłego roku – w wyniku zakwestionowanej procedury, podjęła decyzje budzące zastrzeżenia, w szczególności o zwróceniu się do Trybunału Konstytucyjnego w kontrowersyjnych kwestiach, w tym w celu ograniczenia prawa dostępu do dokumentów i wnioskowania o ochronę nowo powołanych sędziów Sądu Najwyższego – w tym jej samej – przed zakwestionowaniem ich statusu w sprawach toczących się przed Sądem Najwyższym.

Komentarz:

Powodem tego działania nie jest ograniczenie dostępu do „dokumentów”, ale sygnał skierowany do ustawodawcy (po weryfikacji przez Trybunał Konstytucyjny), że przepisy tej ustawy są nieostre i zdaniem Pierwszego Prezesa SN ich wieloznaczność narusza zasadę oznaczoności przepisów prawa.

Celem wniesionego wniosku przez Pierwszego Prezesa SN było zapytanie sądu konstytucyjnego o zgodność z ustawą zasadniczą niektórych przepisów ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz.U. z 2020, poz. 2176). Stanowisko Pierwszego Prezesa SN dotyczy również przepisów karnych tej ustawy. Działanie tego rodzaju powinno być ocenione jako podjęcie czynności na rzecz praworządności.

Wniosek Pierwszego Prezesa SN do TK ma na celu ocenę, czy przewidziane w ustawie ograniczenia prawa do prywatności lub przesłanki przewidzianej ustawą odpowiedzialności karnej są wystarczająco precyzyjne i proporcjonalne w świetle gwarancji konstytucyjnych. Wniosek ten ma zatem na celu pełniejsze urzeczywistnienie zasady państwa prawnego przez eliminację stanu niepewności prawnej także dla osób korzystających z dostępu do informacji publicznej. Wniosek Pierwszego Prezesa SN sam w sobie nie zmierza do ograniczenia dostępu do informacji publicznej. Nawet jeśli TK przychyli się do argumentacji zawartej we wniosku, wciąż decyzja będzie pozostawiona ustawodawcy, który będzie mógł rozszerzyć zakres dostępu do informacji publicznej wprowadzając klarowne rozwiązania prawne, nie zastawiające pułapek na osoby stosujące tę ustawę.

Pierwsza prezes zwróciła się również do Izby Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych o wyłączenie niektórych sędziów Sądu Najwyższego ze spraw, w których złożyli już wniosek o wydanie orzeczenia prejudycjalnego do Trybunału Sprawiedliwości. W dniu 16 lipca 2021 r. pierwsza prezes Sądu Najwyższego wydała oświadczenie, w którym odniosła się do orzeczenia Trybunału Konstytucyjnego z dnia 14 lipca 2021 r. i, uznając, że prawo UE nie obejmuje kwestii dotyczących ustroju i funkcjonowania sądów państw członkowskich, poinformowała o uchyleniu polecenia dla Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego zawieszającego jej działalność w zakresie prowadzenia postępowań dyscyplinarnych przeciwko sędziom.

Kilku sędziów zawieszono i nie mogą oni orzekać w sprawach w związku z decyzjami Izby Dyscyplinarnej o uchyleniu ich immunitetu. System środków dyscyplinarnych, zmieniony w znacznym stopniu w 2018 r., wzbudził obawy, a Komisja podniosła kwestię jego niezgodności z prawem Unii w postępowaniach w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego. W dniu 8 kwietnia 2020 r. w następstwie wniosku o zastosowanie środków tymczasowych Trybunał Sprawiedliwości nakazał Polsce natychmiastowe zawieszenie stosowania przepisów krajowych dotyczących właściwości Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego w odniesieniu do postępowań dyscyplinarnych przeciwko sędziom. Po zawieszeniu kompetencji do prowadzenia postępowań dyscyplinarnych Izba Dyscyplinarna zaczęła aktywnie korzystać z nowych uprawnień do podejmowania decyzji w sprawie wniosków prokuratury o uchylenie immunitetu sędziom, którym zarzuca się popełnienie przestępstwa.

Komentarz:

Niestety, ale należy ocenić, że w Sprawozdaniu wyjątkowo nierzetelnie przedstawiono informacje o wyniku rozpoznania przez Izbę Dyscyplinarną SN tzw. „spraw immunitetowych” sędziów Sądu Najwyższego.

W opracowaniu wybiórczo podano fakty dotyczące jednej ze spraw tego typu, a mianowicie, że po uchyleniu immunitetu prezesowi Izby Pracy i Ubezpieczeń Społecznych i zawieszeniu go w czynnościach służbowych „grupa 75 sędziów Sądu Najwyższego (w stanie spoczynku i w stanie czynnym) wydała otwarte oświadczenie potępiające tę decyzję i podkreślające, że Izba Dyscyplinarna nie jest sądem w rozumieniu prawa krajowego i prawa UE”.

Nie komentując tego oświadczenia wypada przypomnieć, że uchylenie immunitetu temu sędziemu było wynikiem wniosku prokuratury Instytutu Pamięi Narodowej z powodu podejrzenia w/w o bezprawne wydanie wyroku skazującego na karę więzienia w okresie stanu wojennego 21-letniego mężczyzny za kolportowanie ulotek wymierzonych we władze PRL. Z kolei innym sędziom Sądu Najwyższego prokuratura zarzuca niedopełnienie obowiązków służbowych, w wyniku czego bezprawnie pozbawiono wolności dwie osoby na okres dłuższy niż było to konieczne w toczącym się postępowaniu. Powyższe można skomentować tylko w ten sposób, że takie działania, podejmowane na zasadach przewidzianych w ustawie, wypełniają zasadę praworządności.

Od dnia 14 lutego 2020 r., tj. dnia wejścia w życie nowej ustawy o sądownictwie, do dnia 15 marca 2021 r. Izba Dyscyplinarna rozpatrzyła już ponad 40 takich wniosków, a w ponad 10 przypadkach sędziowie, których one dotyczą, zostali zawieszani w pełnieniu obowiązków, a ich wynagrodzenie obniżono. Kilka wniosków pozostaje nierozpatrzonych przez Izbę Dyscyplinarną, w tym w odniesieniu do sędziów Sądu Najwyższego. W kontekście postępowania w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego w sprawie C-204/21 Komisja zwróciła się do Trybunału Sprawiedliwości o zawieszenie wszystkich działań Izby Dyscyplinarnej w odniesieniu do spraw dotyczących sędziów, w tym decyzji o uchyleniu immunitetu sędziów. W dniu 14 lipca 2021 r. wiceprezes Trybunału Sprawiedliwości w pełni przychyliła się do wniosku Komisji i zawiesiła wszelką działalność Izby Dyscyplinarnej Sądu Najwyższego dotyczącą sędziów – inną niż sprawy dyscyplinarne dotyczące sędziów. W dniu 15 lipca 2021 r., Trybunał Sprawiedliwości wydał orzeczenie kończące wszczęte przez Komisję postępowanie w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego, stwierdzając w nim, że system odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów w Polsce nie jest zgodny z prawem UE.

Sędziowie nadal podlegają inwazyjnym wymogom. W nowej ustawie o sądownictwie z dnia 20 grudnia 2019 r. zobowiązano wszystkich sędziów w Polsce do ujawnienia informacji takich jak: członkostwo w zrzeszeniach, funkcje pełnione w organizacjach niekomercyjnych oraz członkostwo i stanowiska zajmowane w partiach politycznych przed dniem 29 grudnia 1989 r. Nadal toczą się postępowania dyscyplinarne wobec sędziów, którzy odmówili spełnienia tego wymogu. W kontekście postępowania w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego w sprawie C-204/21 Komisja uważa, że wymóg ten jest niezgodny z prawem Unii w odniesieniu do prawa do poszanowania życia prywatnego i prawa do ochrony danych osobowych, które są gwarantowane na mocy Karty Praw Podstawowych UE i ogólnego rozporządzenia o ochronie danych.

Komentarz:

W żadnej mierze przepisy te nie redukują niezależności sądów i niezawisłości sędziów. Chodzi o informacje o członkostwie sędziów m.in. w zrzeszeniach, organizacjach niekomercyjnych itp.

Wymogi, o których mowa w Sprawozdaniu w kontekście ustawy z dnia 20 grudnia 2019 r. o zmianie ustawy - Prawo o ustroju sądów powszechnych, ustawy o Sądzie Najwyższym oraz niektórych innych ustaw (Dz.U. z 2020 r., poz. 190) tylko zwiększają niezależność sądów i wprowadzają większą transparentność przy wykonywaniu funkcji orzeczniczej przez sędziów.

Wobec polskich sądów wciąż obowiązuje ogólny zakaz kwestionowania uprawnień sądów i trybunałów, organów konstytucyjnych i organów ścigania. Nowa ustawa o sądownictwie uniemożliwia polskim sędziom orzekanie w sprawach dotyczących zgodności z prawem powołań sędziów oraz uprawnień sędziów do wykonywania zadań z zakresu wymiaru sprawiedliwości. Ten sam zakaz obowiązuje sędziów w odniesieniu do oceny zgodności z prawem składu sędziowskiego. Jednocześnie ustawą tą nadano nowej Izbie Kontroli Nadzwyczajnej i Spraw Publicznych wyłączne uprawnienia do rozstrzygania w sprawach związanych z niezależnością sądów i niezawisłością sędziów. W dniu 31 marca 2021 r. Komisja podjęła decyzję o podważeniu tych zakazów zawartych w ustawie o sądownictwie w ramach postępowania w sprawie uchybienia zobowiązaniom państwa członkowskiego przed Trybunałem Sprawiedliwości. W dniu 14 lipca 2021 r. wiceprezes Trybunału Sprawiedliwości wydała postanowienie w przedmiocie środków tymczasowych w sprawie C-204/21 R, zawieszając stosowanie przedmiotowych przepisów. W niektórych sprawach, w których sądy powszechne zakwestionowały legalność orzeczeń wydanych przez Trybunał Konstytucyjny i Izbę Dyscyplinarną, sędziów poddano postępowaniom dyscyplinarnym.

Utrzymują się obawy związane z faktem, że urzędy Ministra Sprawiedliwości i Prokuratora Generalnego sprawuje ta sama osoba. Jak już wskazano w sprawozdaniu na temat praworządności z 2020 r., po połączeniu w kontekście reform z 2016 r. stanowisk Prokuratora Generalnego i Ministra Sprawiedliwości Minister Sprawiedliwości posiada bezpośrednio uprawnienia przysługujące naczelnemu organowi prokuratury, w tym uprawnienia do wydawania instrukcji dla prokuratorów w konkretnych sprawach oraz do przenoszenia prokuratorów. Uprawnienia te były przedmiotem krytyki, między innymi ze strony Komisji Weneckiej oraz Komisji w jej uzasadnionym wniosku przyjętym w ramach procedury przewidzianej w art. 7 ust. 1 TUE dotyczącym praworządności w Polsce. Ostatnio Prokurator Krajowy aktywnie korzystał z uprawnienia do przenoszenia prokuratorów, bez

ich zgody i bez konieczności przedstawienia uzasadnienia, na inne stanowisko na okres do 6 miesięcy. Uprawnienie to jest rzekomo wykorzystywane w praktyce jako narzędzie przeciwko prokuratorom, którzy wyrażają krytyczne opinie na temat funkcjonowania prokuratury⁸⁶. Prokuratura wzywała sędziów uczestniczących w sporach, w których kwestionowano takie oddelegowania, do składania zeznań w kontekście postępowań przygotowawczych⁸⁷. Ponadto istnieją obawy, że na wykonywanie przez Prokuratora Generalnego i Prokuratora Krajowego ich uprawnień do uznaniowej zmiany przydziału spraw między prokuratorami mogą wpływać względy polityczne i związana z nimi chęć wywarcia wpływu na przebieg postępowań karnych, w tym w sprawach dotyczących zarzutów sprzeniewierzenia środków. Według Naczelnej Rady Adwokackiej celem działań prokuratury stają się ostatnio obrońcy występujący w sprawach wrażliwych pod względem politycznym, co stanowi zagrożenie dla prawa do tajemnicy zawodowej. Sytuację pogarsza fakt, że prokuratorzy mają prawo zawiesić licencję prawnika bez uprzedniej zgody sądu.

Jakość

Jeżeli chodzi o zasoby ludzkie, podobnie jak w 2020 r., szereg stanowisk w sądownictwie pozostaje nieobsadzonych. Z oficjalnych danych opublikowanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości wynika, że w 2020 r. w sądach powszechnych było 1 048 nieobsadzonych stanowisk. Mimo to wydatki Polski na sądy są na poziomie średniej UE na mieszkańca i nadal należą do najwyższych wydatków sektora instytucji rządowych i samorządowych na system wymiaru sprawiedliwości (w tym na prokuraturę i pomoc prawną) w stosunku do PKB.

Komentarz:

Polski wymiar sprawiedliwości jest co najmniej tak sprawny jak sądy w większości państw członkowskich i powinien być to istotny miernik stanu praworządności. Wymiar sprawiedliwości w Polsce pomyślnie funkcjonował także w okresie pandemii.

Sprawozdanie zawiera również twierdzenia ze sobą sprzeczne. Przykładowo, na początku dokumentu mowa jest o wadach polskiego systemu wymiaru sprawiedliwości – w tym postępującej deprecjacji zaufania społecznego, zaś na dalszych stronach wskazano, że pod względem efektywności zbliżony jest on do średniej unijnej, a w zakresie sądownictwa administracyjnego jest ona nawet wyższa niż średnia unijna.

W dziedzinie cyfryzacji systemu wymiaru sprawiedliwości poczyniono istotne postępy, ale istnieje pole do poprawy. Wciąż potrzeba więcej narzędzi informatycznych w postępowaniach sądowych, a zainteresowane strony wzywają do podjęcia większych starań na rzecz cyfryzacji sądów. Istnieje również potrzeba wprowadzenia zmian w tych narzędziach informatycznych, które Najwyższa Izba Kontroli uznała za podatne na nadużycia, w szczególności w systemie przydziału spraw w sądach. W tym roku Sejm przyjął zmiany do kodeksu postępowania cywilnego ukierunkowane na dalszą cyfryzację postępowania cywilnego. Reformą tą zostanie wprowadzona sprzedaż nieruchomości w drodze licytacji elektronicznych, z których będą mogli korzystać komornicy w ramach wykonywania orzeczeń sądowych. Ponadto, niezależnie od krytycznych opinii wyrażanych przez przedstawicieli zawodów prawniczych, reformy mają na celu wprowadzenie systemu elektronicznego doręczania dokumentów za pośrednictwem kompleksowego systemu

teleinformatycznego dla sądów powszechnych, w przypadku którego dokument byłby uznawany za należycie doręczony po upływie 14 dni od daty jego umieszczenia w systemie. Przyjęto dalsze reformy w dziedzinie prawa karnego i prawa cywilnego procesowego. W odpowiedzi na wyzwania wynikające z pandemii COVID-19 w drodze niedawno przyjętych przepisów wprowadzono obowiązek przeprowadzania niejawnych posiedzeń sądowych, w przypadku gdy nawiązanie połączenia internetowego ze stronami postępowania cywilnego jest niemożliwe. W związku z tym w czasie obowiązywania stanu epidemii sąd rozpatrywałby sprawy cywilne głównie w składzie tylko jednego sędziego, a zasady mające zastosowanie do poszczególnych postępowań zostałyby zawieszona. Ponadto zmiany te oznaczałyby również zakaz zwoływania zgromadzeń ogólnych przez sądy i trybunały w Polsce. Również w odniesieniu do prawa karnego procesowego Sejm przyjął szereg zmian. Zmiany te polegałyby m.in. na ograniczeniu dostępu do akt zakończonych postępowań przygotowawczych, a także na nałożeniu na podmioty prowadzące działalność telekomunikacyjną obowiązku niezwłocznego zabezpieczenia danych na żądanie sądu lub prokuratora, bez ograniczenia tego uprawnienia żadnymi przepisami. Wprowadzone zostałyby również szczegółowe zmiany w zasadach mających zastosowanie do składu sędziowskiego. Niektóre z tych zmian wywołały krytykę.

Efektywność

Ogólna efektywność sądów powszechnych mierzona długością postępowań jest zbliżona do średniej unijnej. W 2019 r. szacowany czas potrzebny na rozstrzygnięcie procesowych spraw cywilnych i handlowych uległ nieznacznemu skróceniu i nastąpił wzrost wskaźnika rozstrzygnięcia takich spraw. Choć ogólna liczba takich spraw w 2019 r. zmniejszyła się, liczba spraw zawisłych pozostała taka sama. Jeśli chodzi o ogólną efektywność sądów powszechnych, z danych opublikowanych przez Ministerstwo Sprawiedliwości w 2021 r. wynika, że w latach 2015–2020 średni czas trwania postępowania wzrósł z 4,2 miesiąca do 7 miesięcy. Polska w dalszym ciągu objęta jest zwiększonym nadzorem Komitetu Ministrów Rady Europy w odniesieniu do długości postępowań cywilnych i karnych.

Efektywność sądów administracyjnych jest wyższa od średniej unijnej. Odnotowuje się niewielki wzrost liczby napływających spraw administracyjnych, natomiast szacowany czas potrzebny na ich rozstrzygnięcie nadal ulega skróceniu. Wskaźnik rozstrzygnięcia takich spraw spadł poniżej 100 %.

Załącznik I: Wykaz źródeł w porządku alfabetycznym*

Komentarz:

Lista źródeł powołanych w Sprawozdaniu składa się w większości z materiałów medialnych, w tym zamieszczanych w Internecie, (np. z portali polskich: Gazety Wyborczej, doRzeczy.pl, press.pl, prawo.pl, Dziennika Gazety Prawnej) czy notek prasowych

Od strony metodyki przygotowywania fachowych opracowań analitycznych taka praktyka musi budzić poważne wątpliwości co do przyjmowanego standardu metodologicznego oraz sprzeciw, bowiem deprecjonuje poziom merytoryczny tak przygotowanego dokumentu.

*Wykaz uwag nadesłanych w kontekście konsultacji na temat sprawozdania dotyczącego praworządności z 2021 r. można znaleźć na stronie <https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/upholding-rule-law/rule-law/rule-law-mechanism/2021-rule-law-report-targeted-stakeholder-consultation>.

Antyweb.pl, „Raport UW: Spółki Skarbu Państwa reklamują się głównie w mediach sprzyjających władzy”, 17 lutego 2021 r. (<https://antyweb.pl/raport-uw-spolki-skarbu-panstwa-reklamuja-sie-glownie-w-mediach-sprzyjajacych-wladzy/>).

Bezprawnik.pl, „Sądy uchylają mandaty, a także umarzają postępowania w związku z nienoszeniem maseczek. A co z karami administracyjnymi?”, 11 października 2020 r. (<https://bezprawnik.pl/uchylenie-kary-administracyjnej-za-brak-maseczki/>).

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich (2020), „Koronawirus. RPO do MS: elektroniczna wymiaru Sprawiedliwości niezbędna nie tylko ze względu na epidemię” – pismo z dnia 9 czerwca 2020 r. przesłane do Ministerstwa Sprawiedliwości (<https://www.rpo.gov.pl/pl/content/koronawirus-rpoelektronizacja-wymiaru-sprawiedliwosci-niezbedna>).

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich (2020), list do Prezesa Rady Ministrów z dnia 4 czerwca 2020 r. (https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/do%20Prezesa%20RM%20ws%20naruszania%20praw%20i%20wolno%20C5%9Bci%20w%20czasie%20pandemii%20C%204.06.2020_0.pdf).

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich (2021), „Bezprawna manipulacja składem TK ws. kadencji RPO. Wniosek Rzecznika o wyłączenie Julii Przyłębskiej” oświadczenie z dnia 9 kwietnia 2021 r. (<https://www.rpo.gov.pl/pl/content/manipulacja-skladem-tk-kadencja-rpo-wylaczenie-juliprzylebskiej>).

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich (2021), „Zmiany w ustawie o SN – niekonstytucyjne. Opinia Rzecznika dla Senatu” – opinia (IV.510.20.2021) z dnia 23 marca 2021 r. (<https://www.rpo.gov.pl/pl/content/rpo-nowela-ustawy-sn-niekonstytucyjna>).

Biuro Rzecznika Praw Obywatelskich (2021), komunikaty prasowe z dnia 25 lutego, 17 marca, 19 marca, 29 marca, 7 kwietnia, 15 kwietnia, 20 kwietnia, 22 kwietnia i 5 lipca 2021 r.

Centralne Biuro Antykorupcyjne, „Informacja o wynikach działalności Centralnego Biura Antykorupcyjnego w 2020 r.” (https://cba.gov.pl/ftp/dokumenty_pdf/informacja_2020.pdf).

Centrum ds. Pluralizmu i Wolności Mediów (2021), Monitor pluralizmu mediów z 2021 r.

CIVICUS Monitor, Lista krajów obserwowanych, 18 lutego 2021 r. (<https://monitor.civicus.org/watch-list/>).

CIVICUS, Monitor Tracking Civic Space (obserwatorium przestrzeni społeczeństwa obywatelskiego) (<https://monitor.civicus.org/>).

CIVICUS, oświadczenie z dnia 31 marca 2021 r. (<http://www.civicus.org/index.php/mediaresources/news/5017-poland-escalating-threats-to-women-activists>).

Court Watch Polska (2020), „Sądy dostępne przez Internet – Szanse i Zagrożenia” (https://courtwatch.pl/wpcontent/uploads/2020/12/FCWP_raport_sady_dostepne_przez_internet_szanse_i_zagrozenia.pdf).

doRzeczy.pl, „NIK przygląda się sprawie Obajtka. Analizowane są dokumenty”, 22 marca 2021 r. (<https://dorzeczy.pl/kraj/176701/dworek-obajtka-i-wysoka-dotacja-z-ministerstwa-nik-analizujedokumenty.html>).
doRzeczy.pl, „Przyłębska o wyroku ETPCz. Padły mocne słowa”, 7 maja 2021 r. (<https://dorzeczy.pl/kraj/183919/etpcz-wydal-wyrok-ws-tk-jest-komentarz-przylebskiej.html>).

Dyrekcja Generalna ds. Komunikacji (2019), badanie Eurobarometr Flash 482: Opinia przedsiębiorców na temat korupcji w UE (https://data.europa.eu/data/datasets/s2248_482_eng?locale=pl).

Dyrekcja Generalna ds. Komunikacji (2020), specjalne badanie Eurobarometr 502: *Korupcja* (https://data.europa.eu/data/datasets/s2247_92_4_502_eng?locale=pl).

EURACTIV.com, „Poland’s PKN Orlen says media takeover unchanged by court decisions”, 14 kwietnia 2021 r. (https://www.euractiv.com/section/politics/short_news/polands-pkn-ornel-saysmedia-takeover-unchanged-by-court-decision/).

Fundacja Batorego, „Stanowisko Zespołu Ekspertów Prawnych w sprawie rozstrzygnięcia Trybunału Konstytucyjnego dotyczącego aborcji”, 26 października 2020 r. (<https://www.batory.org.pl/oswiadczenie/stanowisko-zespołu-ekspertow-prawnych-w-sprawierozstrzygnięcia-trybunału-konstytucyjnego-dotyczącego-aborcji>).

Gazeta Prawna, „Przedsiębiorcy pozywają Skarb Państwa za restrykcje. Pozew grupowy a indywidualny – co wybrać?”, 19 stycznia 2021 r. (<https://prawo.gazetaprawna.pl/artykuly/8071943,pozwy-przedsiębiorcow-za-lockdown-ograniczeniaoobstrzenia-restrykcje-zakazy.html>).

Gazeta Wyborcza, „Lex Obajtek. Jego sprawa zniknęła z sądu, gdy PiS pozmienił prawo”, 8 marca 2021 r. (<https://wyborcza.pl/7,75398,26858443,lex-obajtek-tak-pis-zmienial-prawo-by-oczyszciprezesa-orlenu.html>).

Gazeta Wyborcza, „Międzynarodowy Instytut Prasy: Czystka w Polska Press nabrała tempa”, 11 czerwca 2021 r. (<https://wyborcza.pl/7,75399,27189270,miedzynarodowy-instytut-prasy-czystka-wpolska-press-nabrała.html>).

Gazeta Wyborcza, „Sądy lawinowo uchylają kary nakładane przez sanepid za łamanie obostrzeń”, 16 stycznia 2021 r. (<https://warszawa.wyborcza.pl/warszawa/7,54420,26689917,kary-sanepidulawinowo-uchylane-w-sadzie.html>).

GRECO (2009), Trzecia runda ewaluacyjna, raport z oceny Polski.

GRECO (2019), Piąta runda ewaluacyjna – raport z oceny Polski, dotyczący „zapobiegania korupcji oraz promowania uczciwości zawodowej na szczeblu centralnym (funkcje wykonawcze najwyższego szczebla) oraz w organach ścigania”.

GRECO (2021), Piąta runda ewaluacyjna, projekt sprawozdania zgodności dotyczącego Polski.

Human Rights Watch (2021), Sprawozdanie za 2020 r. – sytuacja w Polsce (<https://www.hrw.org/pl/world-report/2021/country-chapters/377419>).

Infor.pl, „Wpłaty na rzecz polskiej kinematografii (tzw. podatek od seriali) od 1 lipca 2020 r.”, 22 maja 2020 r. (<https://ksiegowosc.infor.pl/wiadomosci/4586080,Wpłaty-na-rzecz-polskiejkinematografii-tzw-podatek-od-seriali-od-1-lipca-2020-r.html>).

Komisja Europejska (2017), uzasadniony wniosek dotyczący decyzji Rady w sprawie stwierdzenia wyraźnego ryzyka poważnego naruszenia przez Rzeczpospolitą Polską zasady praworządności (COM(2017) 835 final – 2017/0360 (NLE)).

Komisja Europejska (2017, 2019, 2021), komunikaty prasowe IP/17/5367, IP/19/6033, IP/21/1524.

Komisja Europejska (2020), Sprawozdanie krajowe – Polska, SWD(2020) 520 final.

Komisja Europejska (2021), Unijna tablica wyników wymiaru sprawiedliwości.

Komitet Ochrony Dziennikarzy, „Polskie oddziały prewencji policji zaatakowały dziennikarza relacjonującego demonstracje”, 16 listopada 2020 r. (<https://cpj.org/2020/11/polish-riot-police-attackjournalists-covering-demonstrations/>).

Kowalski T. (2020), „Analiza wydatków reklamowych spółek skarbu Państwa (SSP) w latach 2015–2019 (na podstawie monitoringu firmy Kantar Media)” (https://www.researchgate.net/publication/339800640_Analiza_wydatkow_reklamowych_spolek_skarbu_panstwa_SSP_w_latach_2015-2019).

Krajowa Rada Sądownictwa, opinia z dnia 12 marca 2021 r. (WO 420.18.2021).

Krajowa Rada Sądownictwa, oświadczenia WW.023.1.2021 i WP 024-13/19 z dnia 12 marca 2021 r.

Lexology.com (2020), „Poland to introduce »Netflix tax« to support local filmmakers” (<https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=e090553b-f313-4855-95d5-95ab6ce4c05a>).

Media Freedom Rapid Response (2020), „Mission to Poland (November–December 2020) mission report”

(https://ipi.media/wpcontent/uploads/2021/02/20210211_Poland_PF_Mission_Report_ENG_final.pdf).

Media Freedom Rapid Response (2021), „Democracy declining: Erosion of Media Freedom in Poland” (<https://www.mfrr.eu/purchase-of-polska-press-by-state-energy-giant-spells-disaster-formedia-freedom-in-poland/>).

Ministerstwo Sprawiedliwości (2021), „Sędziowie pokoju – sprawiedliwość blisko ludzi” – komunikat prasowy z dnia 18 marca 2021 r. (<https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/sedziowiepokoju--sprawiedliwosc-blisko-ludzi>).

Ministerstwo Sprawiedliwości (2021), „TSUE stosuje podwójne standardy w ocenie krajów Unii Europejskiej” – konferencja prasowa Ministerstwa Sprawiedliwości w dniu 6 maja 2021 r. (<https://www.gov.pl/web/sprawiedliwosc/tsue-stosuje-podwojne-standardy-w-ocenie-krajow-uniieuropejskiej>).

Ministerstwo Sprawiedliwości (2021), dane dotyczące skuteczności postępowania sądowego – czas trwania postępowania sądowego w latach 2011–2020 (<https://isws.ms.gov.pl/pl/bazastatystyczna/opracowania-wieloletnie/download,2853,53.html>).

Money.pl, „Podatek od mediów wróci? GW: Kaczyński chce go w Nowym Ładzie”, 30 kwietnia 2021 r. (<https://www.money.pl/gospodarka/podatek-od-mediow-wroci-gw-kaczynski-chce-go-wnowym-ladzie-6634607311055392a.html>).

Naczelna Rada Adwokacka, opinia z dnia 12 lutego 2021 r. (<https://orka.sejm.gov.pl/Druki9ka.nsf/0/7643D6B48A81923CC125867D00459CA6/%24File/867008.pdf>).

Naczelna Rada Adwokacka, opinia z dnia 9 marca 2021 r. (<http://www.nra.pl/szukajdokumenty/dokument/699/?page=1&dataod=2020&datado=2021&organ=15&sort=2>).

Naczelna Rada Adwokacka, oświadczenie z dnia 16 października 2020 r. (<http://www.nra.pl/szukajdokumenty/dokument/690/?page=1&dataod=2020&datado=2021&organ=15&sort=2>).

Naczelna Rada Adwokacka, uchwała z dnia 12 marca 2020 r. (http://www.nra.pl/admin/wgrane_dokumenty/uchwala-nr-1552020covid19obiegowo.pdf).

Najwyższa Izba Kontroli, „Działania wybranych podmiotów w związku z przygotowaniem wyborów powszechnych na Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 10 maja 2020 r. z wykorzystaniem głosowania korespondencyjnego” – raport z dnia 13 maja 2021 r. (D/20/502).

Najwyższa Izba Kontroli, „P/19/038 – Realizacja projektów informatycznych mających na celu usprawnienie wymiaru sprawiedliwości”, raport z dnia 15 stycznia 2021 r.

Najwyższa Izba Kontroli, „Zagrożenie korupcją w świetle wyników kontroli NIK opublikowanych w latach 2016–2020” – raport z dnia 21 grudnia 2020 r.

Najwyższa Izba Kontroli, oświadczenie Prezesa Najwyższej Izby Kontroli z dnia 28 kwietnia 2021 r. (<https://wpolityce.pl/polityka/548859-banas-reaguje-na-dzialania-cba-padly-mocne-slowa>).

OBWE: Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka (ODIHR) (2014), Guidelines on the Protection of Human Rights Defenders (<https://www.osce.org/odihr/guidelines-on-the-protection-of-human-rights-defenders>).

OBWE: Biuro Instytucji Demokratycznych i Praw Człowieka (ODIHR) (2020), sprawozdanie końcowe dotyczące wyborów prezydenckich w Polsce w dniach 28 czerwca i 12 lipca 2020 r. (specjalna misja oceny wyborów) (<https://www.osce.org/files/f/documents/6/2/464601.pdf>).

OECD (2015), „Poland: Follow up to the Phase 3 Report and Recommendations”, 19 października 2015 r. (<https://www.oecd.org/daf/anti-bribery/Poland-Phase-3-Written-Follow-Up-Report-ENG.pdf>).

OECD (2018), oświadczenie „Polska musi podjąć pilne działania legislacyjne w celu zwalczania przekupstwa zagranicznego”, 22 marca 2018 r. (<https://www.oecd.org/fr/presse/polska-musi-podj-pilne-dziaania-legislacyjne-w-celu-zwalczania-przekupstwa-zagranicznego.htm>).

Oko.Press, „Szalenstwo Prokuratury Krajowej. Ściga 7 sędziów za korzystne dla gniebionego prokuratora orzeczenia”, 16 grudnia 2020 r. (<https://oko.press/szalenstwo-prokuratury-krajowej-sciga7-sedziow-za-korzystne-dla-gnebionego-prokuratora-orzeczenia/>).

Organizacja Narodów Zjednoczonych (2020), Wysoki Komisarz Narodów Zjednoczonych ds. Praw Człowieka, oświadczenie z dnia 14 września 2020 r. (<https://www.ohchr.org/EN/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=26226>).

Organizacja Narodów Zjednoczonych (2021), Implementation Review Group (cycle 1) (<https://www.unodc.org/unodc/en/corruption/IRG/implementation-review-group.html>).

Parlament Europejski (2017), rezolucja z dnia 15 listopada 2017 r. w sprawie sytuacji w zakresie praworządności i demokracji w Polsce.

Parlament Europejski (2018), rezolucja z dnia 1 marca 2018 r. w sprawie decyzji Komisji o zastosowaniu art. 7 ust. 1 TUE w związku z sytuacją w Polsce.

Parlament Europejski (2020a), rezolucja z dnia 16 stycznia 2020 r. w sprawie trwających wysłuchań na mocy art. 7 ust. 1 TUE dotyczących Polski i Węgier.

Parlament Europejski (2020b), rezolucja z dnia 17 września 2020 r. w sprawie wniosku dotyczącego decyzji Rady w sprawie stwierdzenia wyraźnego ryzyka poważnego naruszenia przez Rzeczpospolitą Polską zasady praworządności.

Parlament Europejski (2021), rezolucja z dnia 3 lutego 2021 r. w sprawie przyszłych wyzwań w dziedzinie praw kobiet w Europie: po ponad 25 latach od uchwalenia deklaracji pekińskiej i pekińskiej platformy działania.

Politico, „Polish media suspend reporting to protest planned tax on advertising”, 10 lutego 2021 r. (<https://www.politico.eu/article/polish-media-suspend-reporting-to-protest-a-planned-tax-on-advertising/>).

Prawo.pl, „Raport: Pandemia musi przyspieszyć informatyzację sądów, 3 lutego 2021 r. (<https://www.prawo.pl/prawnicy-sady/jak-cyfryzowac-wymiar-sprawiedliwosci-z-korzyscia-dlaobywateli,506250.html>).

Prawo.pl, „Rząd myśli o zmianach w prawie, a sądy już uniewinniają osoby bez maseczek”, 5 sierpnia 2020 r. (<https://www.prawo.pl/prawo/rzad-mysli-o-zmianach-w-prawie-a-sady-juz-uniewinniajaosoby-bez,502143.html>).

Press.pl, „Postraszyć redaktora”, 21 sierpnia 2020 r. (<https://www.press.pl/tresc/62912,postraszy-redaktora>).

Press.pl, „Spółki Skarbu Państwa wydały na reklamę mniej, niż rok wcześniej”, 18 lutego 2021 r. (<https://www.press.pl/tresc/64910,spolki-skarbu-panstwa-wydaly-na-reklame-mniej-niz-rokwcześnie>).

Rada Europy, platforma propagująca ochronę dziennikarstwa i bezpieczeństwa dziennikarzy (<https://www.coe.int/en/web/media-freedom>).

Rada Europy, Sekretarz Generalny Rady Europy: List otwarty do Ministra Sprawiedliwości Rzeczypospolitej Polskiej, 30 czerwca 2021 r. (<https://rm.coe.int/zbigniew-moj-poland-30-0621/1680a30491>).

Rada Europy: Europejski Trybunał Praw Człowieka, komunikaty prasowe 066(2021) i 140(2021).

Rada Europy: Komisja Spraw Bieżących Kongresu Władz Lokalnych i Regionalnych (2020), sprawozdanie z misji informacyjnej w Polsce realizowanej w listopadzie 2020 r.

(<https://www.coe.int/en/web/portal/-/new-reports-show-increasing-discrimination-and-attacks-onlgbti-people-in-poland-and-europe-as-a-whole>).

Rada Europy: Komisja Wenecka (2016), Opinia w sprawie ustawy o Trybunale Konstytucyjnym (CDL AD(2016)026-e), 14 października 2016 r.

Rada Europy: Komisja Wenecka (2017), Opinia w sprawie ustawy Prawo o prokuraturze ze zmianami (CDL-AD(2017)028), 11 grudnia 2017 r.

Rada Europy: Komisja Wenecka (2019), Parameters on the Relationship between the Parliamentary Majority and the Opposition in a Democracy: a Checklist (CDL-AD(2019)015), 24 czerwca 2019 r.

Rada Europy: Komisja Wenecka (2020), Joint Urgent Opinion of the Venice Commission and the Directorate General of Human Rights and Rule of Law (DGI) of the Council of Europe on Amendments to the law on the Common

Courts, the Law on the Supreme Court, and some other laws (CDL-AD(2020)017), 22 czerwca 2020 r.

Rada Europy: Komitet Ministrów (2010), Zalecenie CM/Rec(2010)12 Komitetu Ministrów dla państw członkowskich w sprawie: *niezawisłości, efektywności i odpowiedzialności sędziów*.

Rada Europy: Komitet Ministrów Rady Europy (2021), rezolucja tymczasowa z dnia 12 marca 2021 r. (CM/ResDH(2021)44).

Rada Europy: Zgromadzenie Parlamentarne Rady Europy (2021), Judges in Poland and in the Republic of Moldova must remain independent – rezolucja 2359(2021), 6 stycznia 2021 r.

Rada Unii Europejskiej (2020), zalecenie Rady w sprawie krajowego programu reform Polski na 2020 r. oraz zawierające opinię Rady na temat przedstawionego przez Polskę programu konwergencji na 2020 r. (Dz.U. C 282/21), 20 lipca 2020 r.

Reporterzy bez Granic (2021), „With firing of four editors, »repolonisation« under way in Poland, 10 maja 2021 r. (<https://rsf.org/en/news/firing-four-editors-repolonisation-under-way-poland>).

Reporterzy bez Granic (2021), World Press Freedom Index for 2021 (<https://rsf.org/en/ranking/2021>).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 22 stycznia 2021 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie ustanowienia określonych ograniczeń, nakazów i zakazów w związku z wystąpieniem stanu epidemii, Dz.U. z 2021, poz. 153, 22 stycznia 2021 r.

Rzecznik Dyscyplinarny Sędziów Sądów Powszechnych, Komunikat Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego z dnia 22 lipca 2020 r. (<http://rzecznik.gov.pl/2020/07/komunikat-zastepcy-rzecznika-dyscyplinarnego-sedziego-przemyslaw-a-radzika-w-sprawie-wszczecia-postepowandyscyplinarnych-przeciwko-14-sedziom/>).

Rzecznik Dyscyplinarny Sędziów Sądów Powszechnych, Komunikat Zastępcy Rzecznika Dyscyplinarnego z dnia 4 sierpnia 2020 r. (<http://rzecznik.gov.pl/wpcontent/uploads/2020/08/KOMUNIKAT04082020.pdf>).

Stowarzyszenie Prokuratorów, „Lex Super Omnia”, oświadczenia z dnia 26 kwietnia i z dnia 3 czerwca 2020 r.

Stowarzyszenie Sędziów „Themis”, raport (wydanie drugie), „From bad to worse – the Polish judiciary in the shadow of the »muzzle act«”, 31 grudnia 2020 r. (<http://themissedziowie.eu/materials-in-english/from-bad-to-worse-the-polish-judiciary-in-the-shadow-of-the-muzzle-act-annual-report-for-2020-second-publication/>).

Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia”, oświadczenie z dnia 9 maja 2020 r. (<https://www.iustitia.pl/83-komunikaty-i-oswiadczenia/3830-rekomendacje-ssp-iustitia-dotyczacefunkcjonowania-sadow-podczas-pandemii-koronawirusa>).

Stowarzyszenie Sędziów Polskich „Iustitia”, raport z 2020 r., „Wymiar sprawiedliwości pod presją”
(<https://www.iustitia.pl/en/activity/informations/3724-report-justice-under-pressure-years-20152019>).

Transparency International (2020), „Exporting Corruption 2020”
(<https://www.transparency.org/en/publications/exporting-corruption-2020>).

Transparency International (2021), Corruption Perceptions Index 2020.
(<https://www.transparency.org/en/cpi/2020/index/nzl>).

TVP Info, „Kim jest Agnieszka Domańska? Sędzia zdecydowała o nieprzedłużeniu aresztu Sławomira Nowaka”, 12 kwietnia 2021 r.
(<https://www.tvp.info/53268943/afere-slawomira-nowakakim-jest-sedzia-agnieszka-domanska-ktora-nie-przedluzyla-aresztu-jest-zwiazana-zestowarzyszeniem-iustitia>).

Urząd Ochrony Konkurencji i Konsumentów, „Orlen/Polska Press – zgoda Prezesa UOKiK”, 5 lutego 2021 r.
(https://www.uokik.gov.pl/news.php?news_id=17202).

wPolityce.pl, „»Kasta« wspiera LGBT! Sędzia nie uznaje płci metrykalnych i zwraca się do powoda tak jak on sobie tego życzy. To sąd, czy lewacka pogawędka?”, 20 kwietnia 2021 r.
(<https://wpolityce.pl/polityka/547773-kasta-wspiera-lgbt-sedzia-nie-uznaje-plci-metrykalnych>).

wPolityce.pl, „Rzecznik TSUE na straży bezkarności »kasty«: Polskie prawo ws. systemu odpowiedzialności dyscyplinarnej sędziów jest sprzeczne z prawem UE”, 6 maja 2021 r. (<https://wpolityce.pl/polityka/549853-rzecznik-tsue-na-strazy-bezkarnosci-kasty>).

wPolityce.pl, „Ujawniamy. Kto steruje antypolską narracją w TSUE? Podwójne standardy i zblatowanie z »kastą« Tancheva – Rzecznika Generalnego TSUE”, 26 i 27 kwietnia 2021 r. (<https://wpolityce.pl/polityka/548527-ujawniamy-kto-steruje-antypolska-narracja-w-tsue>).

wPolityce.pl, „Ujawniamy. Sędzie ze składu orzekającego ws. Noakowskiego 16 są członkami skrajnie upolitycznionych stowarzyszeń sędziowskich”, 19 stycznia 2021 r.
(<https://wpolityce.pl/polityka/535533-sedzie-z-iustitii-w-skladzie-orzekajacym-ws-noakowskiego-16>).

wPolityce.pl, „Ujawniamy. Z rządu Tuska do TSUE! Kim jest rozgrywający, który przydziela polskie sprawy rzecznikowi trzymającemu z polską »kastą«”, 6 maja 2021 r.
(<https://wpolityce.pl/polityka/549862-ujawniamy-z-rzadu-tuska-do-tsuekto-pociaga-za-sznurki>).

